

Zakgids

Dagvlinders

voor Nederland
en Vlaanderen

Richard
Lewington

Opgedragen aan Alexandra Georgia Lewington

Inhoud

Introductie	4
Vlinderbescherming	5
De bouw van een vlinder	6
De levenscyclus van een vlinder	7
De vijf vlinderfamilies	8-9
Een korte introductie	10-26
Het op naam brengen van een vlinder	27

Inheemse soorten

Dikkopjes	28-43
Grote pages	44-45
Witjes	46-59
Vuurvlinders	60-63
Kleine pages	64-71
Blauwtjes	72-83
Schoenlappers	84-101
Parelmoervlinders	102-114
Veenvlinders	115
Zandoojjes	116-133
Zeldzame soorten	134-149
Dagactieve nachtvlinders	150-152
Waarnemingen doorgeven	153
Vlinders in de tuin	154
Verder lezen	156
Register	158

Introductie

Vlinders kijken is tegenwoordig een populair en leuk tijdverdrijf voor veel mensen, met als gevolg dat er nog steeds nieuwe ontdekkingen worden toegevoegd aan de enorme opgedane kennis in Vlaanderen en Nederland. Al sinds de achttiende eeuw, toen het vlinders verzamelen hoogtij vierde, tot aan vandaag de dag in het digitale tijdperk, is er veel informatie verzameld en is vrijwel nergens zo veel kennis over deze insecten opgebouwd als in de Lage Landen.

Tegenwoordig is de behoefte aan verzamelen voor een groot deel vervangen door digitale fotografie en bouwen mensen een fotoverzameling op in plaats van dieren te vangen. De bewijsfoto's vergroten de betrouwbaarheid van de waarnemingen en leiden soms zelfs tot ontdekkingen van nieuwe soorten.

Nieuwe informatie, ook over de algemene soorten, wordt nog steeds verkregen en zelfs de beginner kan daaraan bijdragen door het observeren en registreren van vlinders. Waarnemingen in Nederland en België kunnen digitaal worden doorgegeven aan De Vlinderstichting of Natuurpunt die alle gegevens verzamelen. Alle waarnemingen worden eerst gevalideerd voordat ze worden gebruikt om de verspreiding en toestand van vlinders te bepalen en deze te beschermen.

Helaas hebben Vlaanderen en Nederland niet zoveel vlindersoorten als de rest van Europa – slechts 71 van ruim 450 soorten – maar desondanks zijn sommige soorten nog lastig uit elkaar te houden.

Het belangrijkste doel van dit boek is om met zo veel mogelijk illustraties van iedere vlinder en zijn bijhorende levensstadia, het voor een breder publiek mogelijk te maken om soorten correct te kunnen identificeren. Alle dagvlinders van Vlaanderen en Nederland zijn in deze gids opgenomen, maar ook enkele algemeen voorkomende dagactieve nachtvlinders worden in deze gids natuurgetrouw afgebeeld.

Meningen verschillen over het gebruik van foto's of tekeningen voor het identificeren van vlinders. Foto's geven doorgaans een statisch beeld. Harde kenmerken, fijne details en verschillen tussen vergelijkbare soorten zijn in tekeningen beter te vatten en resulteren vaak in een nauwkeuriger identificatie.

Vlinderbescherming

De achteruitgang van onze vlinders sinds 1950 is dramatisch en van grote zorg. Niet alleen voor natuurliefhebbers, maar ook voor mensen die zich het genot en plezier van weleer kunnen herinneren van bloemrijke graslanden met massa's dartelende vlinders. Intensivering van landbouw, verdroging, vermessing en toenemend landgebruik hebben niet alleen een negatief effect op de geschiktheid van habitat voor vlinders, maar ook op biodiversiteit in het algemeen. De effecten van klimaatverandering spelen daarin ook een rol; enkele soorten zullen profiteren van hogere temperaturen, maar andere, zoals onze veenvlinders, juist niet. Enkele zeldzame soorten die aan een specifiek habitat gebonden zijn, zoals de pimperlblauwtjes, hebben geprofiteerd van beschermingsorganisaties zoals De Vlinderstichting, die op basis van grondig onderzoek gepaste (beheer)maatregelen heeft getroffen om deze soort te behouden. Toch is het zorgelijk dat ook algemene soorten zoals de argusvlinder en hooibeestje hard achteruitgaan en we de oorzaak hiervan nog niet goed weten. Daarom is het essentieel om meer onderzoek en kennis te verzamelen over onze vlinders en de monitoring te continueren. Hiermee kunnen De Vlinderstichting en Natuurpunt zich blijven inzetten om onze vlinders en hun leefgebieden te beschermen.

De Vlinderstichting is het kenniscentrum voor vlinders en libellen in Nederland. In Vlaanderen wordt deze taak door Natuurpunt en haar Vlinderwerkgroep uitgevoerd. In beide landen worden tal van projecten uitgevoerd om vlinders te tellen, te behouden en te beschermen. Samen met vele vrijwilligers wordt monitoring, onderzoek en de uitvoer van maatregelen gerealiseerd. Via sociale media, tijdschriften, nieuwsberichten, opleidingen, activiteiten en werkgroepen worden jaarlijks nieuwe 'vlinderaars' enthousiast gemaakt en betrokken bij deze initiatieven. Meer informatie over hoe u zelf kunt bijdragen om vlinders te beschermen of om er meer over te leren, kunt u vinden bij:

In Nederland:

De Vlinderstichting

Postbus 506, 6700 AM Wageningen

0317 467346

info@vlinderstichting.nl

www.vlinderstichting.nl

In Vlaanderen:

Natuurpunt en de Vlinderwerkgroep van Natuurpunt

Coxiestraat 11, 2800 Mechelen

0032 15297220

vlinders@natuurpunt.be

www.natuurpunt.be

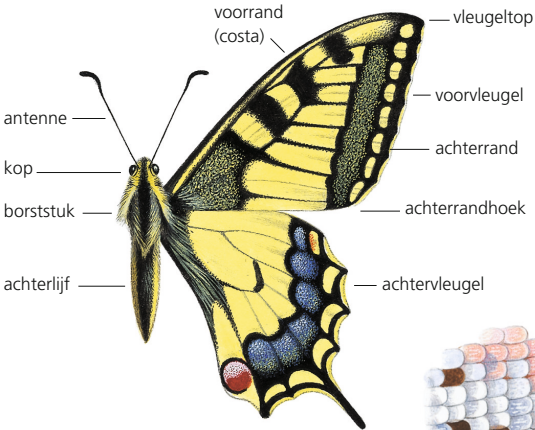

De bouw van een vlinder

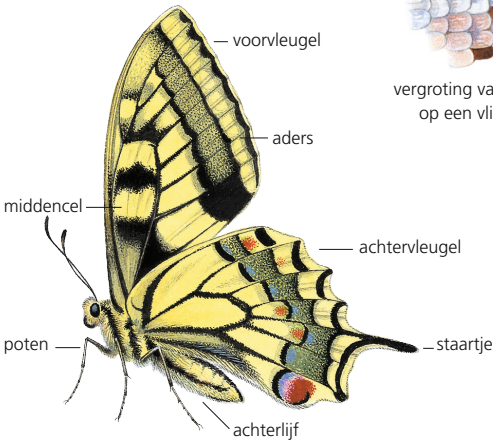
Vlinders behoren tot de insectenorde *Lepidoptera*, wat 'geschubte vleugels' betekent. Het is de overlappende structuur van deze schubben die dag- en nachtvlinders een prachtige variatie aan kleuren en reflecties geeft en ze zo uniek maakt.

De twee paar dunne vliesachtige vleugels hechten aan het borststuk en worden ondersteund door een netwerk van aders, die zuurstof en warmte naar de organen in het lijf transporteren. De belangrijkste vlinderdelen waaraan in dit boek bij de soorten wordt gerefereerd, zijn hieronder in detail getekend.

Bovenzijde

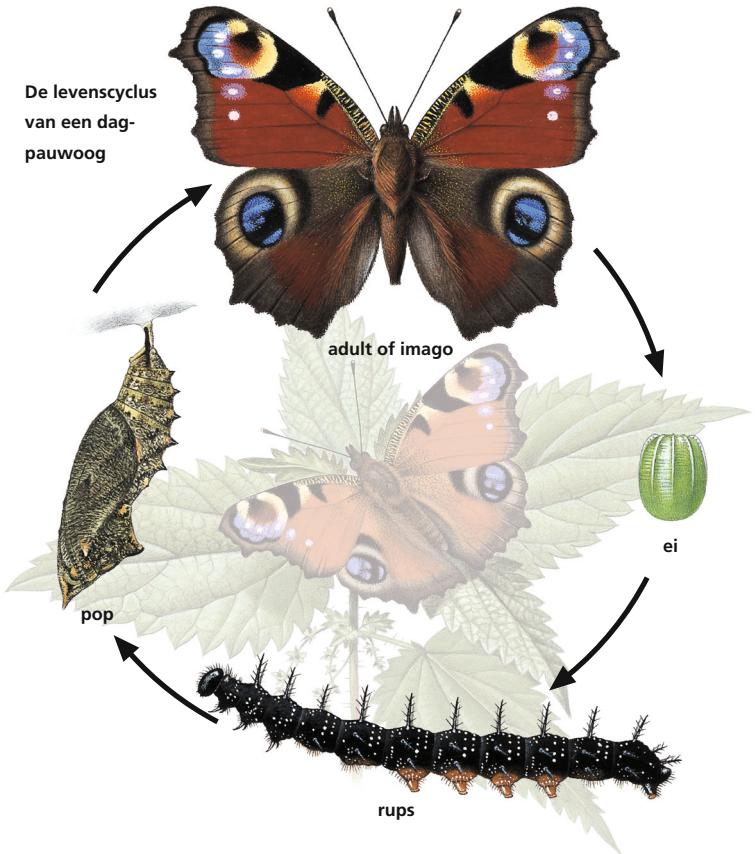
Onderzijde

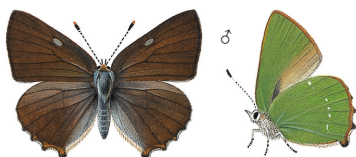

vergroting van de schubben op een vlindervleugel

De levenscyclus van een vlinder

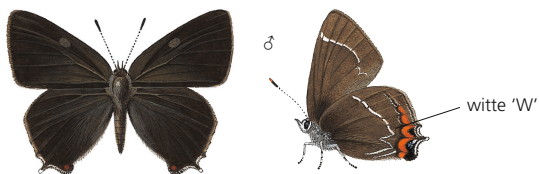
Een vlinder kent vier stadia in haar levenscyclus. Het begint met een eitje, dat meestal na een paar dagen uitkomt. Het eitje kan ook overwinteren, waarbij er al een heel klein rupsje in het ei zit. De rups die uit het ei komt, gaat vooral eten en groeien (door te vervellen) en kan zich na drie weken tot wel twintig maanden (bij soorten die twee keer overwinteren) ontwikkelen tot pop. In deze fase vindt de totale gedaanteverwisseling plaats, waarbij de rups vervalt in een soort plasma, waaruit de nieuwe vlinder als het ware helemaal weer wordt opgebouwd. De vlinder ontpopt zich en pompt de vleugels op voor een leven dat voor iedere soort een andere levensduur kent; van enkele dagen tot enkele maanden of zelfs bijna een heel jaar, zoals bij de citroenvlinder.

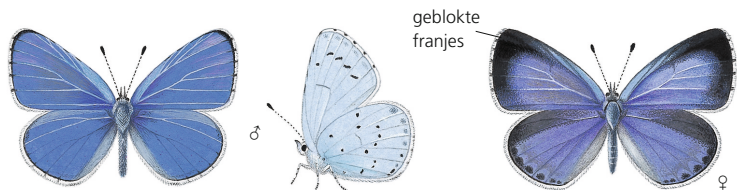

Groentje pag. 68-69

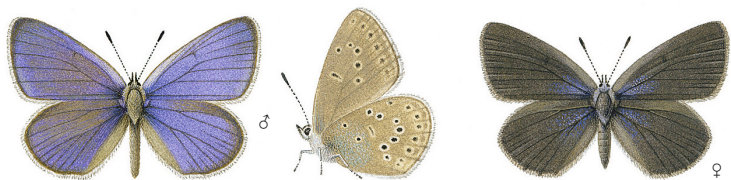
kleine pages rusten met gesloten vleugels

lepenpage pag. 70-71

Boomblauwtje pag. 72-73

Gentiaanblauwtje pag. 74

Pimpernelblauwtje pag. 75

Donker pimperlblauwtje pag. 76

Veenbesblauwtje pag. 77

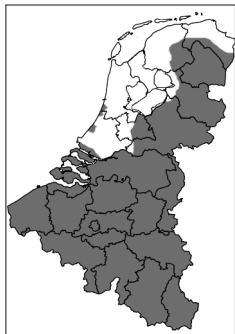
Heideblauwtje pag. 78-79

Bruin blauwtje pag. 80-81

Icarusblauwtje pag. 82-83

Koevinkje

Aphantopus hyperantus

Dit bescheiden maar elegante vlindertje is een algemene vlinder die vooral voorkomt op de zandgronden van Zuid- en Oost-Nederland en Oost- en West-Vlaanderen. Hier vliegen de vlinders bij ruige graslanden en kruidenvegetaties langs bosranden, bospaden, open plaatsen in het bos, zandpaden of houtwallen en hagen. De laatste jaren worden er ook steeds vaker koevinkjes gezien in de duinen. Ze vermijden warmte en populaties gaan vaak wat achteruit na zeer droge en warme zomers. Zoals bij veel zandoogjes verschijnen de mannetjes het eerst, vanaf half juni, en deze enige generatie vliegt tot half augustus. De mannetjes zijn vooral druk bezig met het zoeken naar een partner en worden minder vaak op bloemen gezien dan de vrouwtjes. Deze vlinders zijn vaak nog actief bij minder goed weer. Als de vlinders nog vers zijn, steken de witte franjes goed af tegen de donkere egale vleugels. Maar de kleur wordt naarmate ze ouder worden valer en

de vlinders kunnen dan soms op een bruin zandoogje lijken. In de vlucht valt dan op dat ze geen oranje hebben. En meestal ontbreken de grote oogcellen bij het koevinkje,

Voedselplant

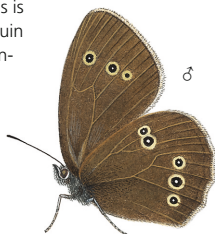
Koevinkjes voeden zich en rusten op struikjes zoals liguster.

hoewel bij het vrouwtje soms de ogen ook zichtbaar zijn op de bovenkant. Koevinkjes vliegen vaak aan de bosrand of bij een ruige vegetatie.

Imago

De mannetjes zijn kleiner en donkerder dan de vrouwtjes en drinken nauwelijks nectar. De bovenkant van de vleugels is zwartachtig bruin. De onderkant van de vleugels is goudbruin tot donkerbruin. Op de onderkant van de voorvleugel bevinden zich drie en op de onderkant van de achtervleugel vijf grote, witgekernde en geelgeringde oogvlekken.

Ei

× 22

Het vrouwtje laat de eieren één voor één op de grond vallen bij diverse grassen, waaronder kroppaar, kweek, timoteegras en grote vossestaart, en zeggen zoals ruige zegge. Hier komen ze na ongeveer 18 dagen uit.

Pop

De verpopping vindt plaats in een ijl spinsel onder aan de waardplant en duurt ongeveer twee weken.

× 2.25

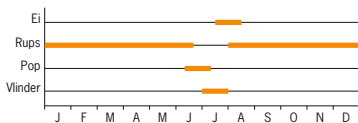
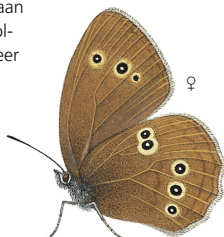

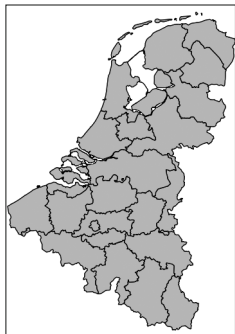
Rups

De rupsen foerageren vooral 's nachts; overdag rusten ze aan de voet van de waardplant. De soort overwintert als halfvolgroeide rups, verscholen in een graspol; bij zacht winterweer komen de rupsen soms tevoorschijn om te foerageren. Ze verpoppen zich na ongeveer tien maanden.

× 2.25

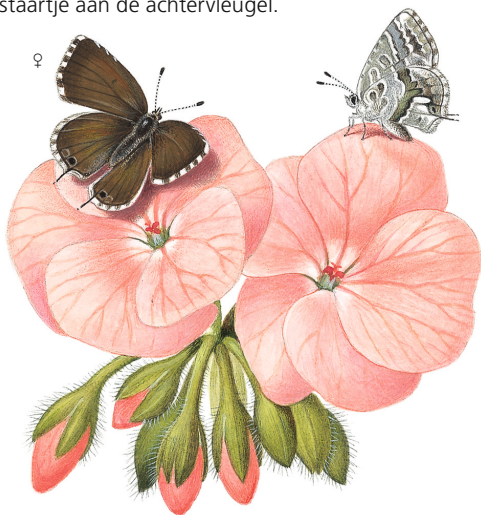
Geraniumblauwtje

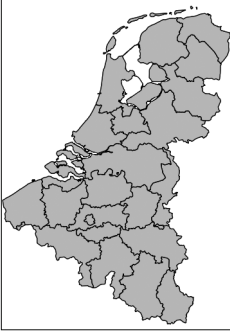
Cacyreus marshalli

Dit vlindertje is één van de meest dubieuze in onze soortenlijst. Het geraniumblauwtje is in 1990 voor het eerst, waarschijnlijk per ongeluk, op Mallorca verschenen en heeft sindsdien heel Zuid-Europa gekoloniseerd. In 1991 werd het geraniumblauwtje voor het eerst in Vlaanderen gezien en in 1999 pas in Nederland; deze vlinders zijn waarschijnlijk via de invoer van Pelargoniumplanten hier binnengekomen. In de jaren daarna zijn, zeer onregelmatig, verschillende exemplaren waargenomen. Omdat deze opportunistische soort weinig eisen stelt, kent hij meerdere generaties. De soort heeft zich vaak in het zomerseizoen ook voortgeplant, maar heeft de winter hier niet overleefd. Het is dan ook onwaarschijnlijk dat het geraniumblauwtje zich permanent bij ons gaat vestigen. Toch de bloembakken in de gaten houden, waar de vlinders zich kunnen ophouden. Ze zijn eenvoudig te herkennen aan hun bruine vleugels met een geblokte franje. De onderkant van de vleugels is bruinwit gemarmerd, zoals geen enkel ander blauwtje dat heeft. Opvallend zijn de vlekken in de binnenrandhoek van de achtervleugel en het staartje aan de achtervleugel.

Het geraniumblauwtje heeft een zwakke fladderende vlucht en houdt zich vooral op bij bloembakken met geraniums of pelargoniums. De geblokte franje en het staartje zijn erg opvallend. De gemarmerde onderzijde is tijdens het rusten goed te zien.

Monarchvlinder

Danaus plexippus

Deze beroemde Noord-Amerikaanse reusachtige trekvlinder is een zeer zeldzame verschijning en wordt sporadisch waargenomen. Hoewel de monarchvlinder zich voortplant in Spanje en op de Canarische eilanden, betroffen de kustmeldingen uit de jaren met invasies in Groot-Britannië, waarschijnlijk vlinders uit Amerika. Die waarnemingen werden opvallend genoeg vaak door vogelaars gedaan, die in dezelfde periode vaak ook Amerikaanse dwaalgasten zagen. Zij zagen in sommige jaren tientallen vlinders, terwijl in Nederland en Vlaanderen slechts enkele vlinders per decade gezien zijn. Soms betreft het ontsnapte vlinders uit vlindertuinen of een private kweek. De zijdeplant (*Asclepiä*) is hier niet inheems, waardoor de vlinders zich niet kunnen voortplanten. Ze leven echter wel lang en kunnen tot oktober gezien worden, vooral op bloemen, vaak aan de kust.

Zijn sterke vlucht, het grote formaat en opvallende kleurstelling zijn zo anders dan alle andere vlinders, dat de monarchvlinder hierdoor eenvoudig te herkennen is.

PAUL WARING EN MARTIN TOWNSEND

ILLUSTRATIES: RICHARD LEWINGTON

VOLLEDIG
HERZIENE
UITGAVE!

Nacht

De nieuwe veldgids voor Nederland en België

vlinders

KOSMOS

 De
Vlinderstichting

Dankwoord

Graag bedank ik voor het tot stand komen van dit boekje Martin Harvey, Richard Fox van Butterfly Conservation UK, en mijn editors, Anne en Andrew Branson en Katy Roper van British Wildlife Publishing voor hun enthousiasme en begeleiding. Voor de bewerking en vertaling voor de Nederlandse editie bedank ik Albert Vliegthart en Ties Huigens van De Vlinderstichting, en Wouter Vanreusel van Natuurpunt voor de inhoudelijke controle van deze uitgave.

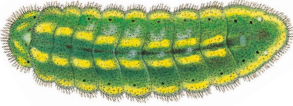
Oorspronkelijke uitgave *Pocket Guide to the Butterflies of Great Britain and Ireland* © 2003 door British Wildlife Publishing, een imprint van Bloomsbury Publishing Plc, Kemp House, Chawley Park, Cumnor Hill, Oxford OX2 9PH. Copyright tekst en illustraties: Richard Lewington. De auteur beroept zich op zijn morele recht om te worden geïdentificeerd als de auteur van dit werk.

De Nederlandse bewerking is gebaseerd op de geactualiseerde Engelse editie van 2013, ISBN 978 1 910389 04 1, aangepast aan de Nederlandse situatie in samenwerking met Bloomsbury Publishing Plc en voorzien van extra tekeningen door Richard Lewington. De kaartjes zijn gebaseerd op informatie van De Vlinderstichting.

Nederlandse uitgave © 2016 Kosmos Uitgevers Utrecht/Antwerpen
Vertaling en bewerking: Albert Vliegthart en Ties Huigens
Vormgeving: Jan Johan ter Poorten, Aperta
Redactie: Madeleine Gimpel

ISBN 978 90 2156 1745
NUR 432

Alle rechten zijn voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, internet, mechanisch, door fotokopieën, opname of anderszins, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever en de auteursrechthebbende worden gepubliceerd.

KOSMOS

'Heel praktisch om mee te nemen, de tuin in, bij wandelingen, fietstochten en excursies.'

Een nieuwe, toonaangevende veldgids om vlinders in onze eigen omgeving te vinden en te herkennen. De gerenommeerde illustrator Richard Lewington maakte meer dan 600 sprekende tekeningen, waardoor we de dieren in verschillende levensstadia zien. Met actuele verspreidingskaarten, zodat je gericht op zoek kunt.

Speciaal bewerkt voor Nederland en Vlaanderen door Albert Vliegthart en Ties Huigens van De Vlinderstichting.

NUR 432

9 789021 561745

De Vlinderstichting

natuurpunt